

Stanje in varstveni cilji PUN za sektor upravljanje voda

Miha Naglič in Tanja Košar Starič, ZRSVN

www.natura2000.si

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NARAVNE VIRE IN PROSTOR

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA VARSTVO NARAVE

LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 (LIFE17 IPE/SI/000011) v Sloveniji sofinancirajo Evropska unija v okviru programa LIFE, Ministrstvo za naravne vire in prostor ter partnerji. Za to vsebino so odgovorni samo avtorji. Ta vsebina ne odraža nujno mnenja Evropske unije. Zato za vsebino in iz nje izhajajočo morebitno uporabo informacij Evropska izvajalska agencija za podnebje, infrastrukturo in okolje ter Evropska komisija ne prevzemata odgovornosti.

1. Natura 2000 in vode

2. Stanje vrst in HT + ekološko stanje voda

3. Varstveni cilji

4. Conacija vrst in HT

5. Financiranje in izvajanje varstvenih ciljev

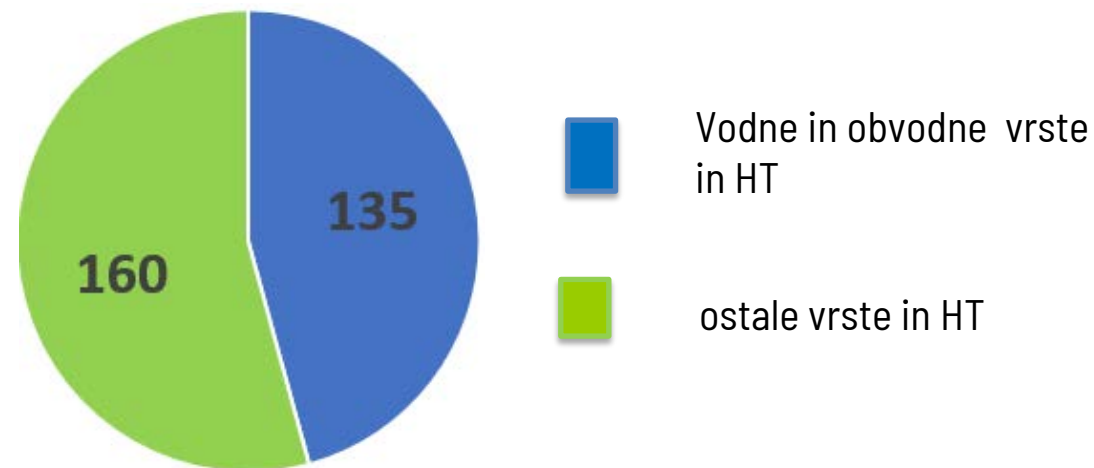
1. Natura 2000 in vode

V Sloveniji je določeno, da so za upravljanje območij Natura 2000 odgovorni pristojni sektorji.

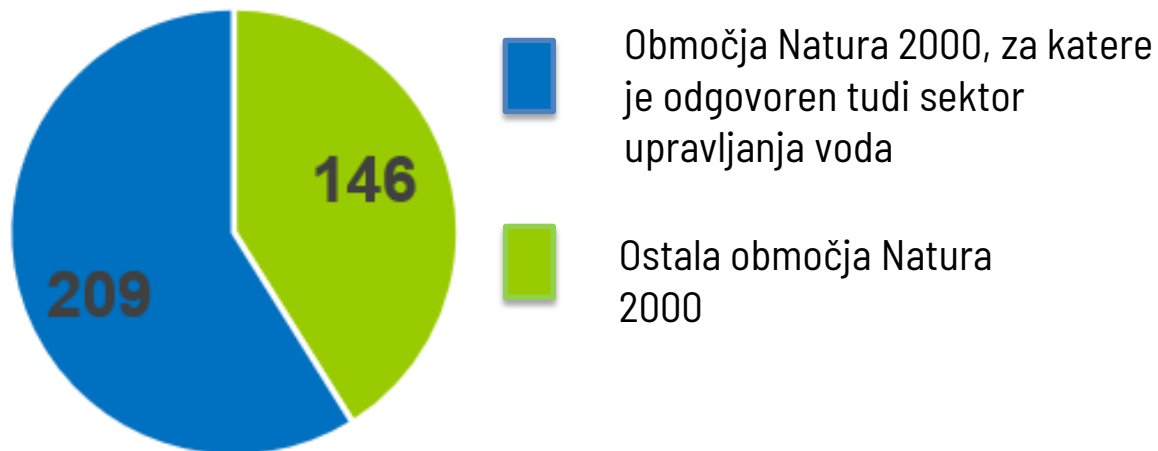
POVRŠINA OBMOČIJ NATURA 2000

- 70 % gozdov
- 20 % kmetijskih površin
- 4 % površin nad gozdno mejo
- 2 % pozidanih površin
- 1 % vodnih površin

ŠTEVILO VODNIH IN OBVODNIH VRST IN HT

ŠTEVILO OBMOČIJ NATURA 2000 ZA KATERE JE ODGOVOREN TUDI SEKTOR UPRAVLJANJE VODA

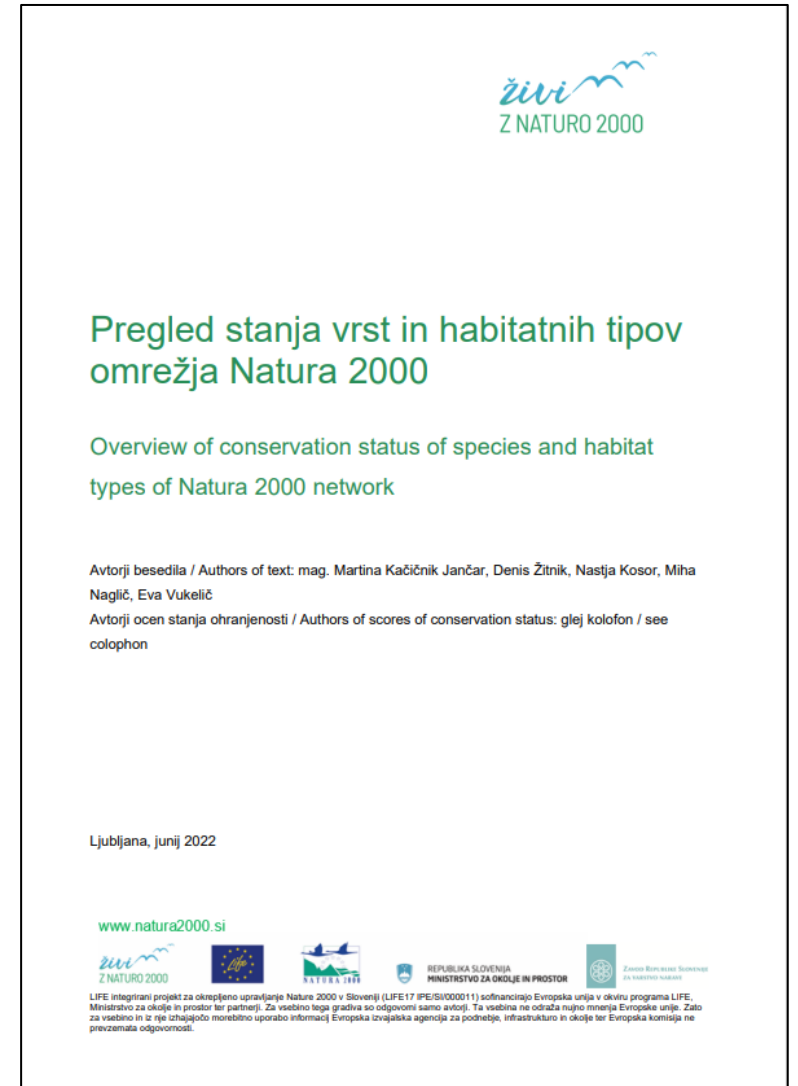

Vrsta - varujemo habitat (življenjski prostor) ene vrste (rastlinske ali živalske).

Habitatni tip - varujemo habitat (življenjski prostor) večih rastlinskih in živalskih vrst (združba).

2. Stanje vrst in HT območij Natura 2000

- Ocene pripravljene na območje Natura 2000 in vrsto, HT natančno (prvič)
- Ocene so bile postavljene na podlagi podatkov monitoringov vrst, kartiranj habitatnih tipov, projektov, ekspertnem in terenskem znanju strokovnjakov, poznavanju stanja na terenu, podatkov stanja okolja in stanja naravnih virov.
- Poročilo ZRSVN (Pregled stanja vrst in habitatnih tipov omrežja Natura 2000) je dostopno na povezavi:
https://natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.3_Pregled_stanja_vrst_in_habitatnih_tipov_omrezja_Natura_2000_ZRSVN.pdf

Parametri ocenjevanje stanja vrst in HT

1. VELIKOST POPULACIJE (vrste)
2. VELIKOST HABITATA (vrste oz. HT)
3. SPECIFIČNE LASTNOSTI, STRUKTURE
IN PROCESI habitata (vrste oz. HT)

Združevanje **vodnih** in **obvodnih** vrst in habitatnih tipov po skupinah

Tekoče vode	Gnezdilke prodišč	Gnezdilke erozijskih sten
Obrečni gozdovi	Mlake, mrtvice	Stoječe vode
Gnezdilke trstišč	Ptice selivke in prezimovalke	Barja
Podzemne vode	Morje	Obalna mokrišča

Mlake, mrtvice

2 habitatna tipa in **12** vrst iz skupin mehkužci, kačji pastirji, hrošči, ribe, dvoživke in plazilci, ki živijo v manjših stoječih vodah **na 57 območjih Natura 2000**.

Glavne grožnje:

- **prekinjeni hidromorfološki procesi** obnavljanja mrtvic oz. mreže stojećih voda v različnih sukcesijskih stopnjah,
- **krčenje** obrežne vegetacije.
- **širjenje tujerodnih** vrst,
- **neustrezen hidrološki režim** ribnikov in zadrževalnikov,
- **neustrezno vzdrževanje** osuševalnih jarkov,

Tekoče vode

5 habitatnih tipov in **27** vrst na **155 območjih Natura 2000**. Največ vrst predstavljajo ribe, poleg njih pa še ena vrsta školjke, dve vrsti rakov in ena vrsta kačjega pastirja.

Glavni grožnje:

- **regulacije rek in potokov**, zaradi česar so se močno zmanjšale ali izginile strukture struge in brežin, kot so rečni rokavi in mrtvice, počasi tekoči deli, brzice, tolmuni, zajede brežin, prodišča,
- **krčenje obrežne lesne vegetacije**, zaradi česar se je zmanjšal habitat vrst, segrevanje vode,...
- **pregradni objekti** vplivajo na zveznost vodotokov, kar otežuje prehodnost vodnih organizmov in transport sedimentov.
- **bolezen račja kuga**, ki se zaradi stresa, ki ga slabo stanje habitata povzroča pri rakah, še hitreje širi.

Gnezdilke prodišč

3 vrste ptic gnezdik rečnih prodišč na **Dravi in Muri**.

Glavne grožnje:

- **nezadostna količina proda** in **zaraščanje prodišč**.
- **motnje na prodiščih** v času gnezdenja

Gnezdilke erozijskih sten

3 vrste ptic, ki gnezdiijo v erozijskih stenah ob vodi na **5 območjih Natura 2000**.

Glavne grožnje:

- **zasipavanje erozijskih zjed** in **utrjevanje brežin vodotokov**.

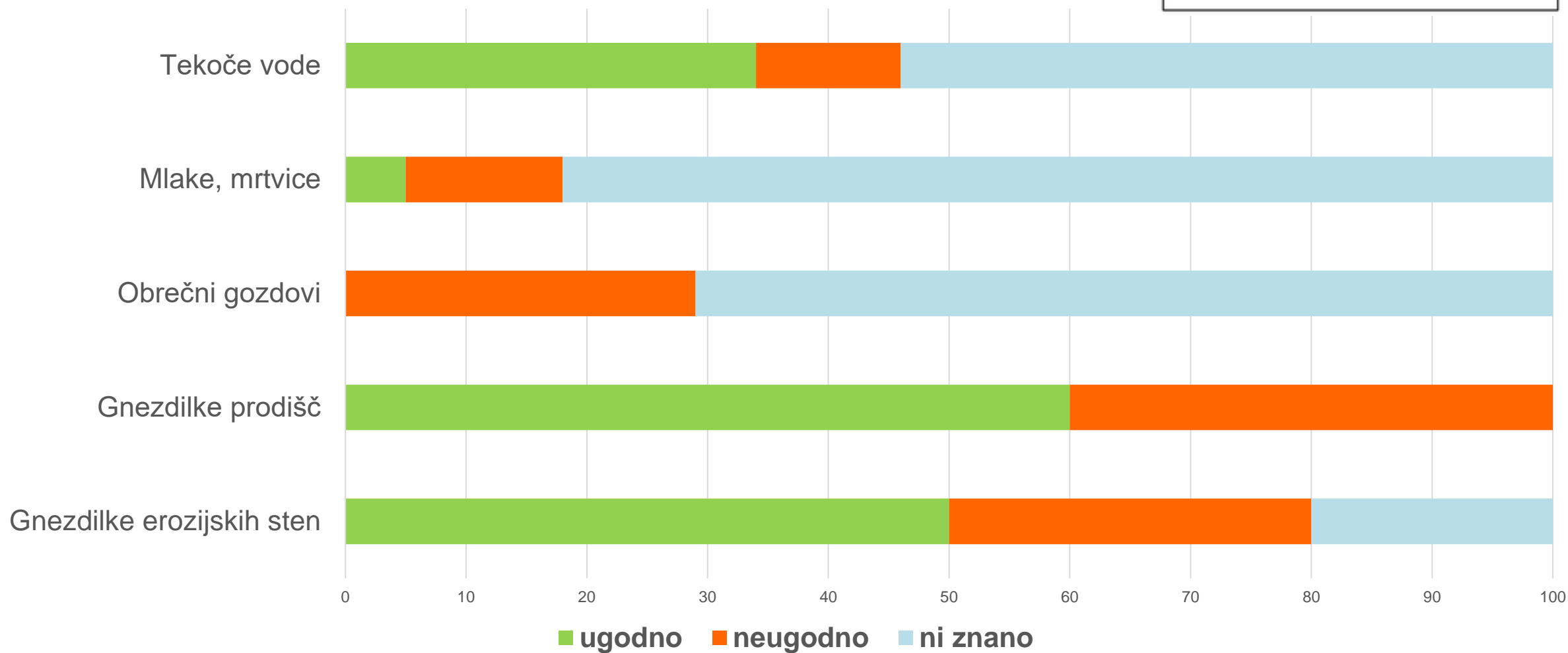
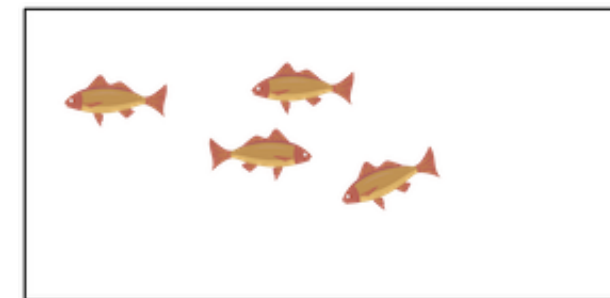
Obrečni gozdovi

3 habitatni tipi, **2** vrsti ptic in **1** vrsta hrošča na **22 območjih Natura 2000**.

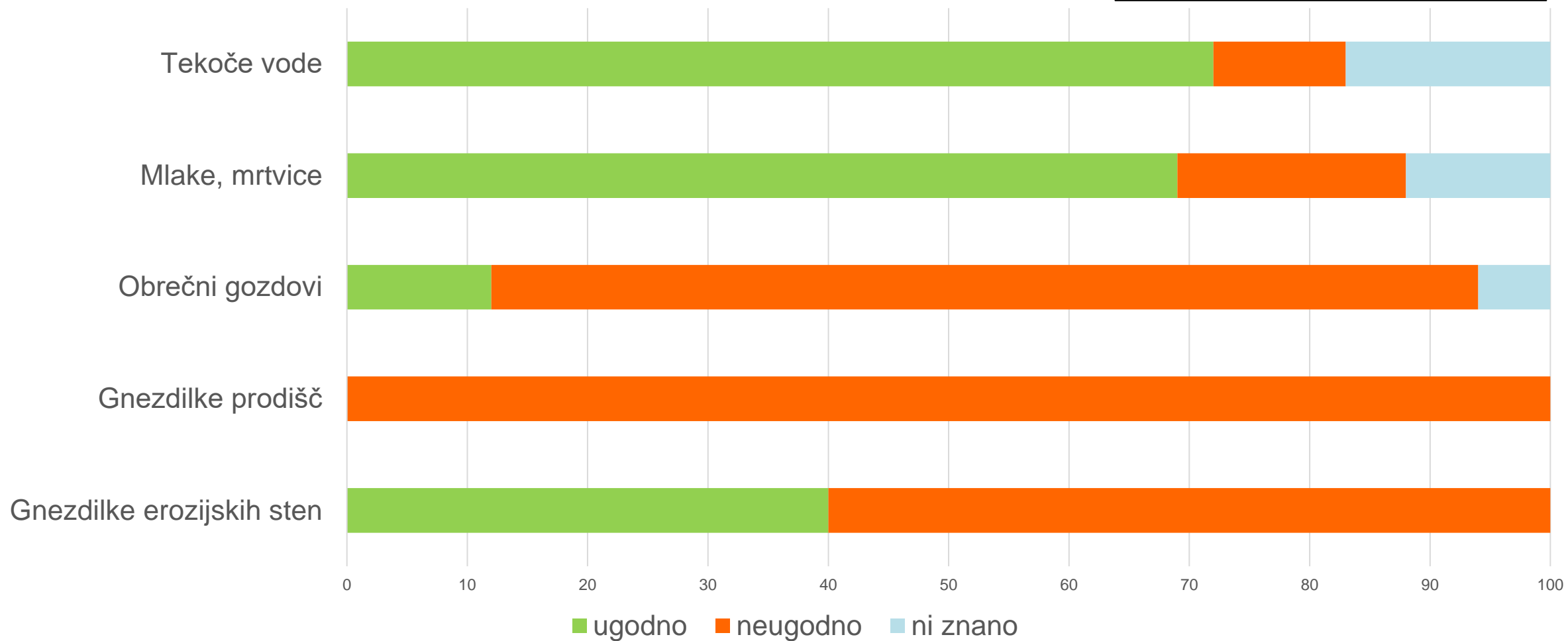
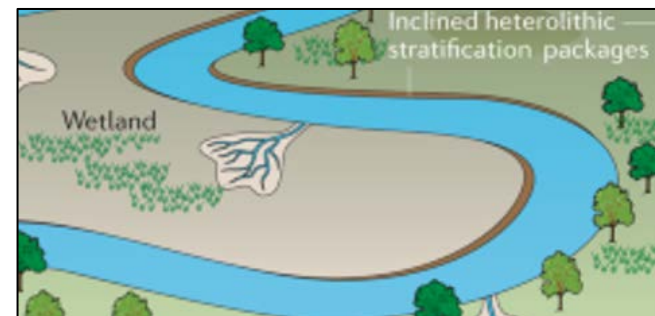
Glavne grožnje:

- **regulacije** vodotokov,
- **upad nivoja** podzemne vode
- **spremembe režimov** padavin in poplavljanja,
- **sprememba rabe** –posek gozda.

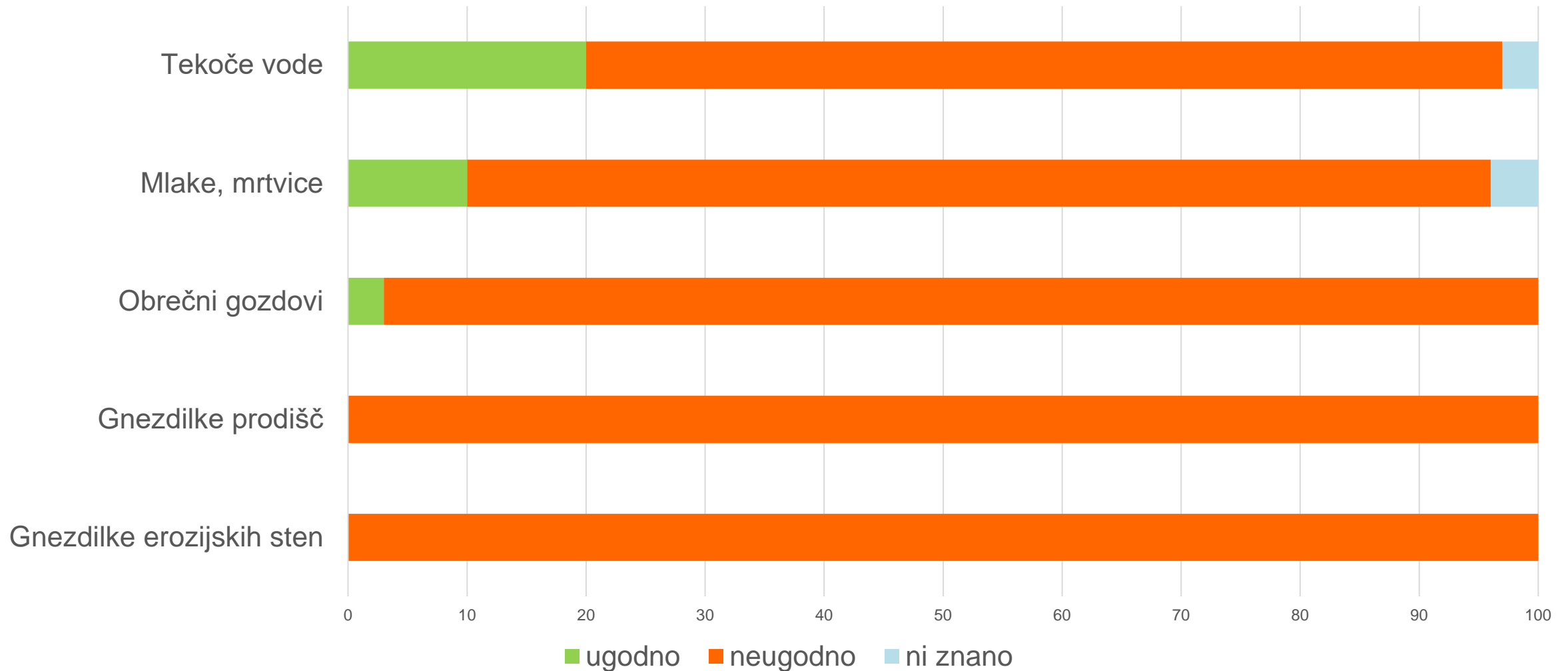
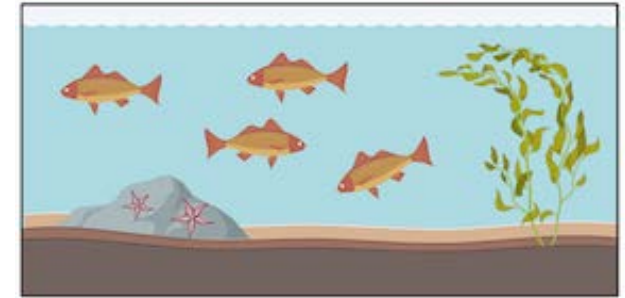
Stanje velikosti populacij izbranih skupin vrst in HT

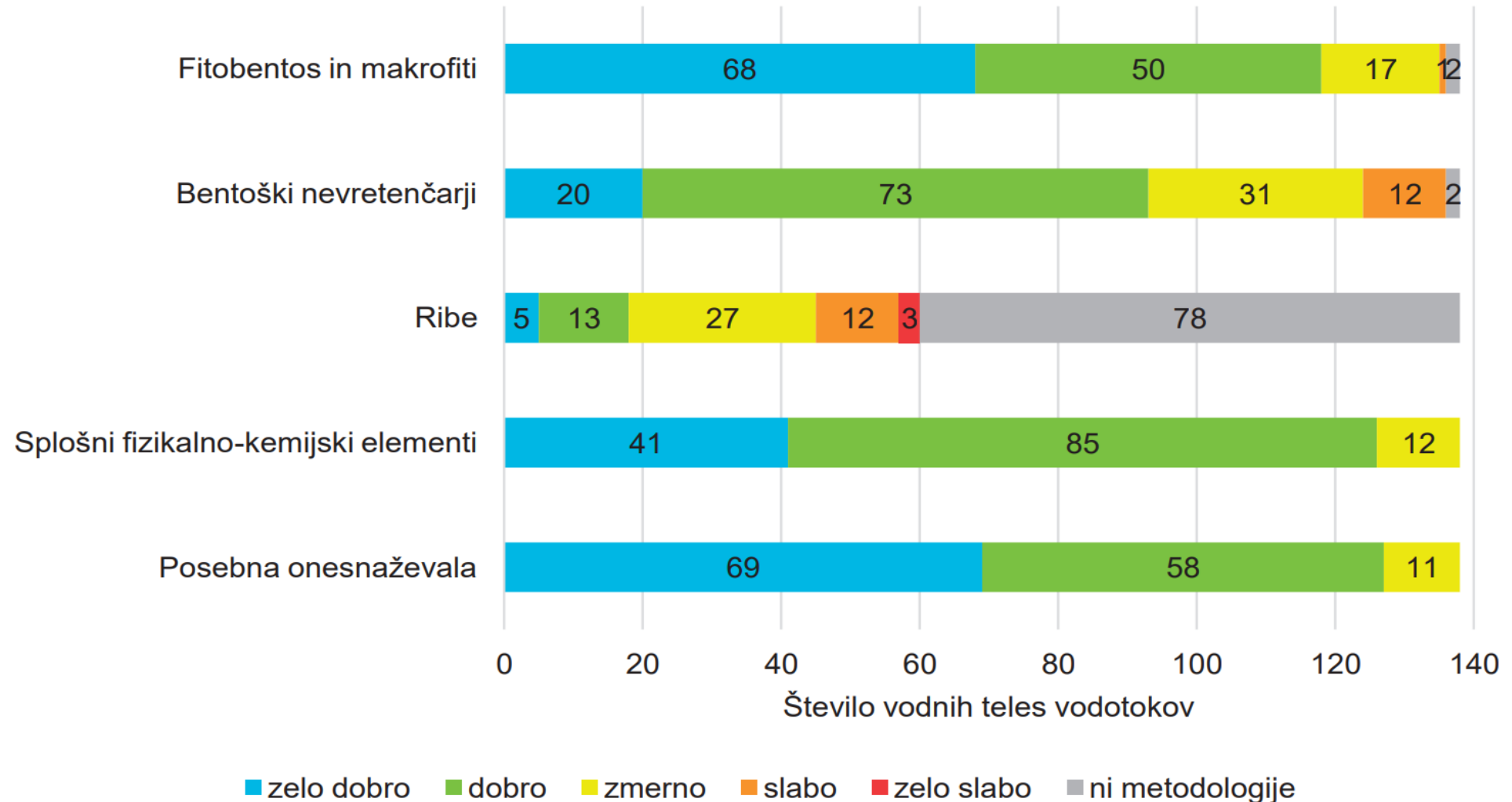
Ustreznost velikosti habitata izbranih skupin vrst

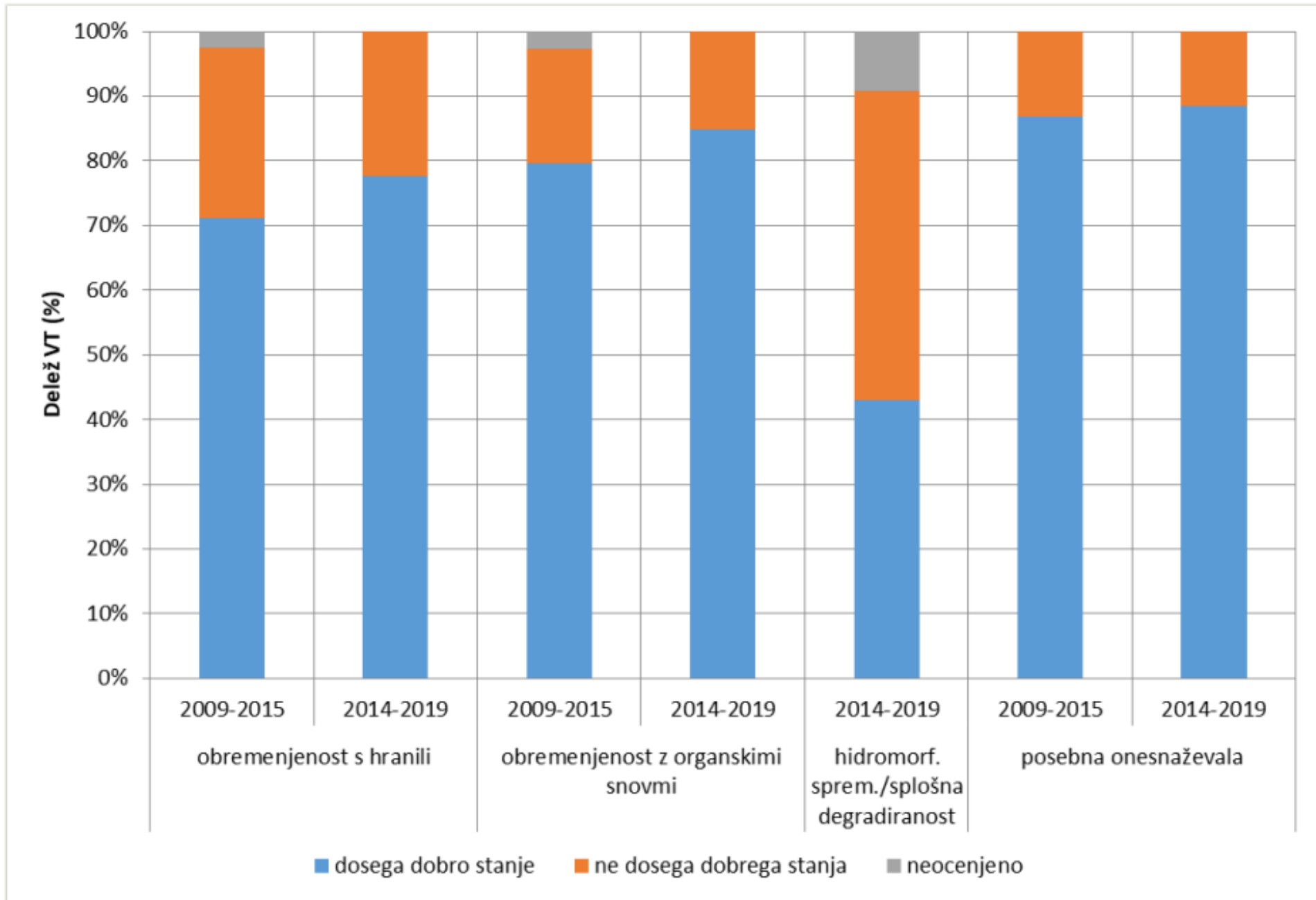
Ocene stanje specifičnih lastnosti, struktur in procesov habita oz. HT izbranih skupin

Število VT vodotokov po razredih ekološkega stanja, ločeno po **elementih kakovosti**, za obdobje 2014 -2019 (NUVIII)

Deleži vodnih teles površinskih voda za vodno območje Donave, ki dosegajo/ne dosegajo dobrega ekološkega stanja glede na posamezne obremenitve

3. Varstveni cilji za sektor upravljanje voda

Podrobni varstveni cilji Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023–2028 (Priloga A, Priloga B)

1. **dolgoročni** podrobnejši varstveni cilj (številčna, besedna vrednost) = **ugodno** stanje ohranjenosti

2. podrobnejši varstveni cilj **programskega obdobja** = **načrtovano** stanje ohranjenosti za tekoče programsko obdobje

Tip varstvenega cilja

1. VELIKOST POPULACIJE
2. VELIKOST HABITATA oz. HT
3. SPECIFIČNE LASTNOSTI, STRUKTURE IN PROCESI habitata vrste oz. HT

Podrobni varstveni cilj programskega obdobja

ohrani se / obnovi se / se obnovi na / izboljša se

Vrednost podrobnega varstvenega cilja programskega obdobja (številčna / besedna)

npr. obrežna vegetacija

Besedne vrednosti podrobnega varstvenega cilja programskega obdobja

Urejanje voda

Naravna dinamika in procesi

Povezljivost

Brez tujerodnih vrst

Naravna hidromorfologija

Obvodna in vodna vegetacija

Hidrološki režim

Raba voda

Prilagojena vodna pravica

Omejena turistična raba voda

Obratovanje zadrževalnikov

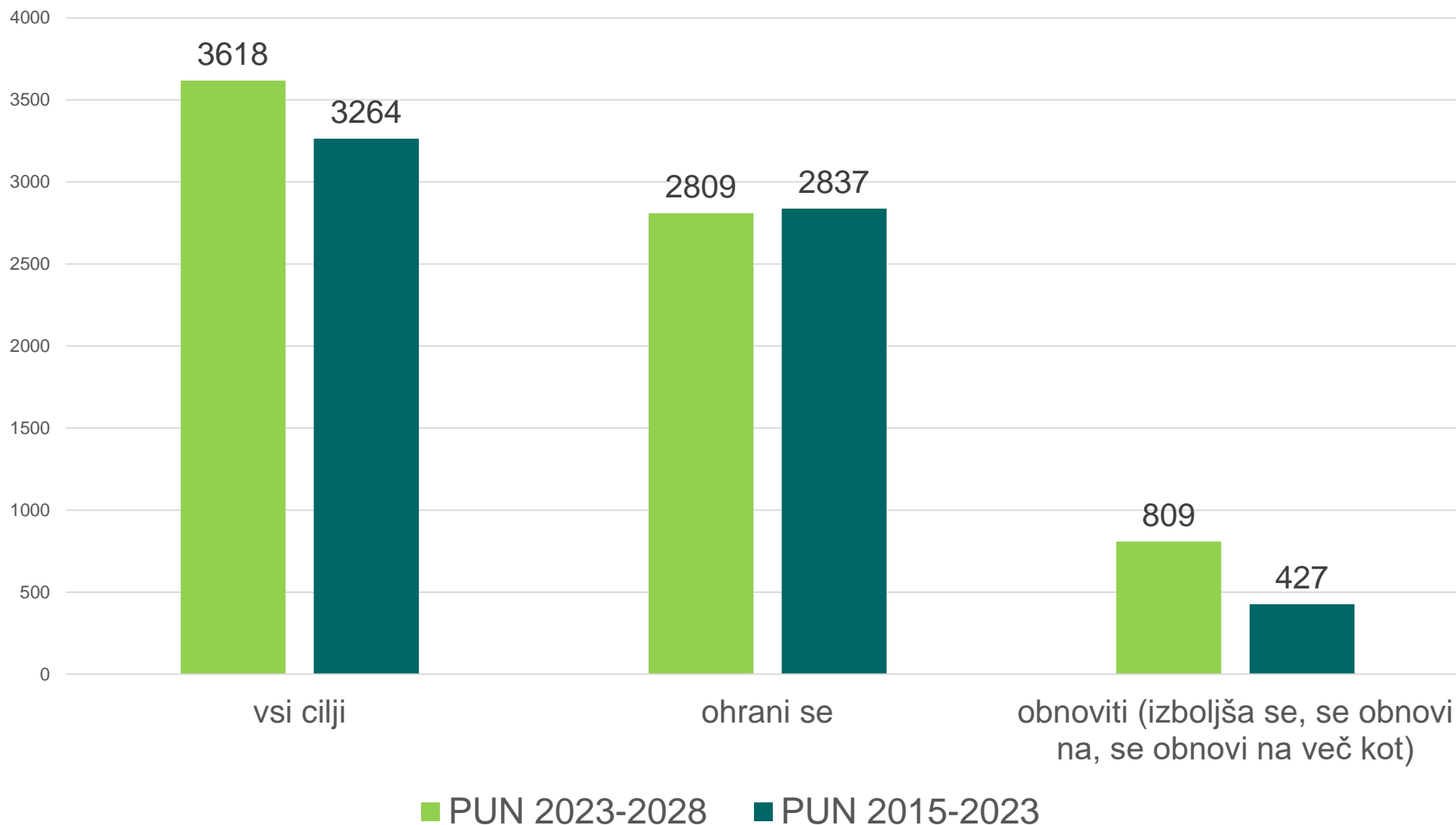
Varstvo voda

Kakovost voda

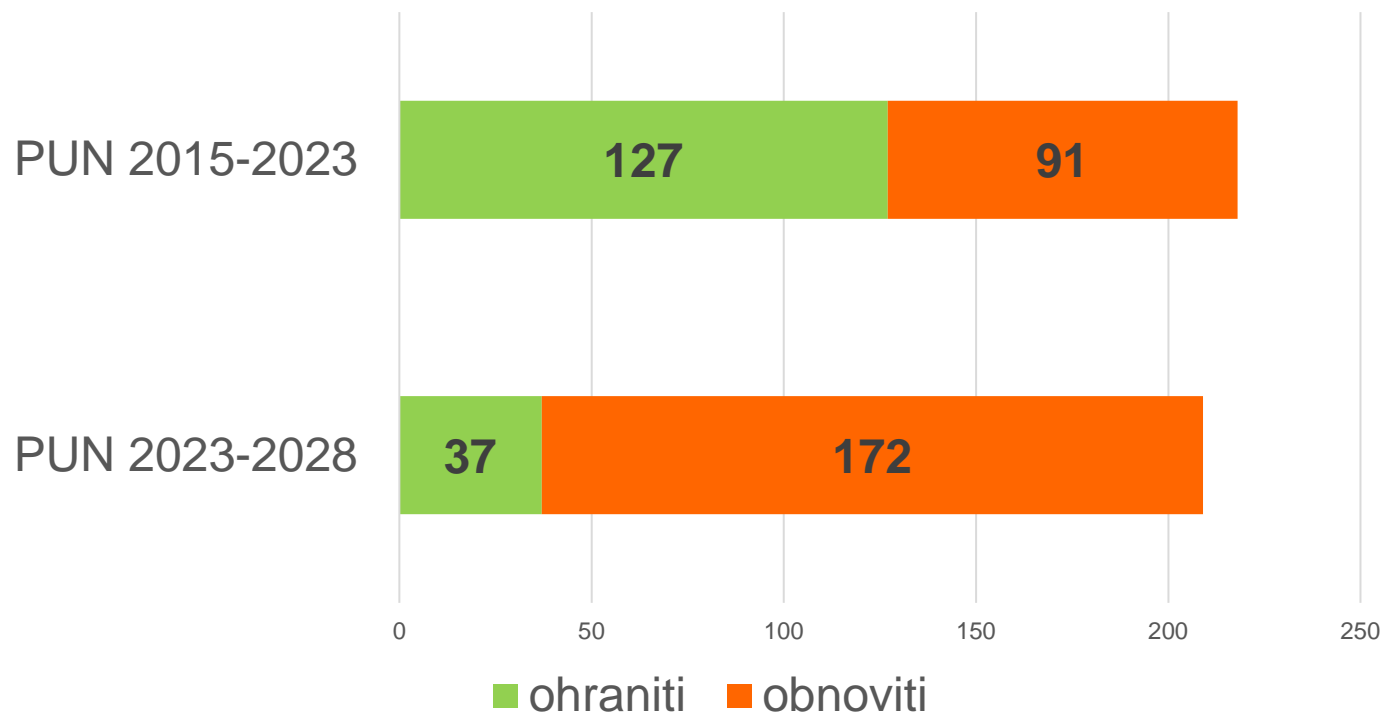
Raba prostora, ki ne onesnažuje podzemnih voda

Podzemna voda z nizko vsebnostjo hranil

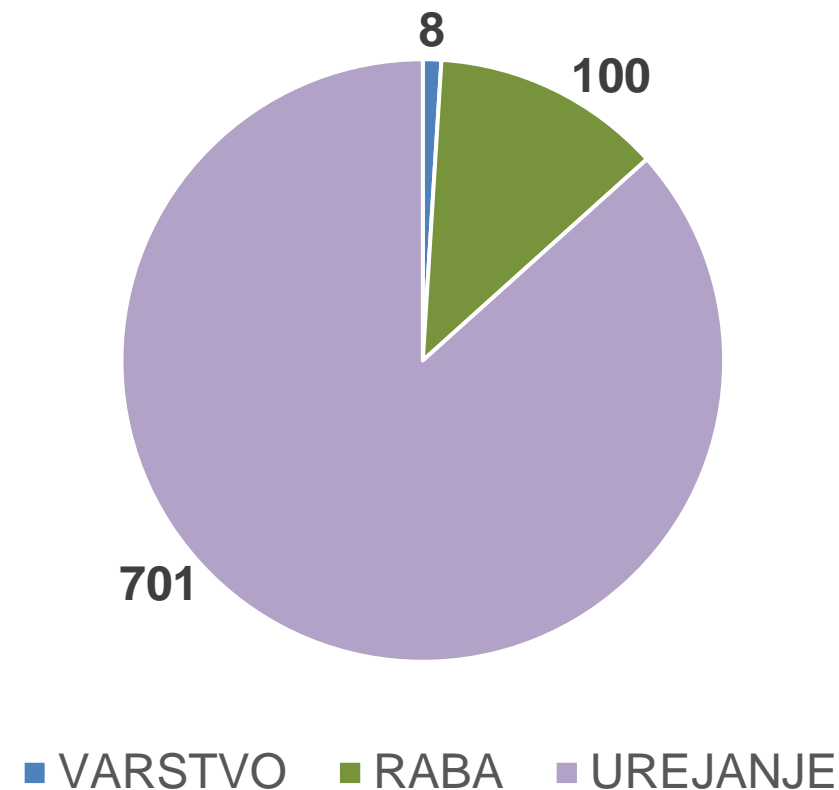
Primerjava števila varstvenih ciljev PUN 2016 in PUN 2023 za sektor upravljanje voda

Število območij Natura 2000 glede na varstvene cilje ohraniti/obnoviti

Delež varstvenih cilji obnoviti po področjih upravljanje voda

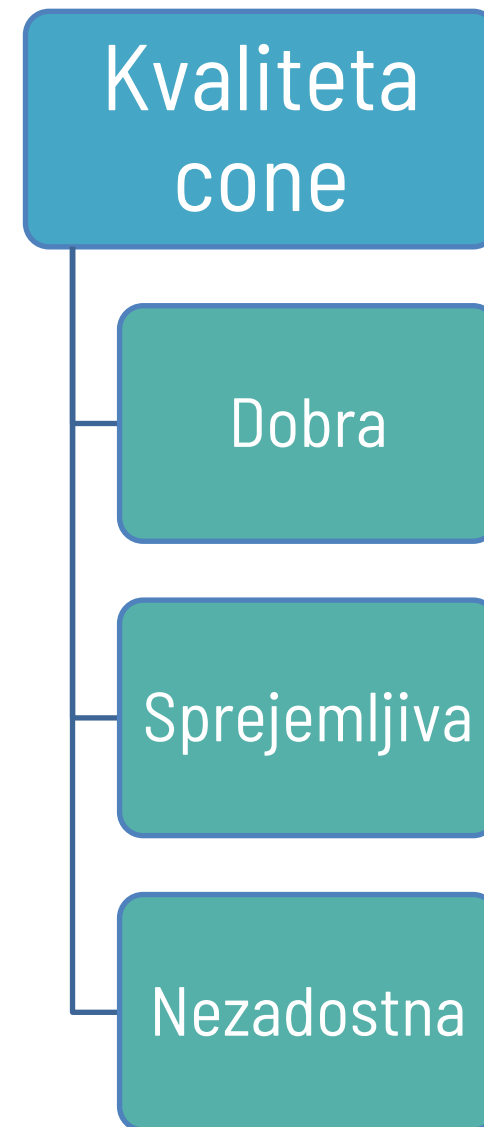
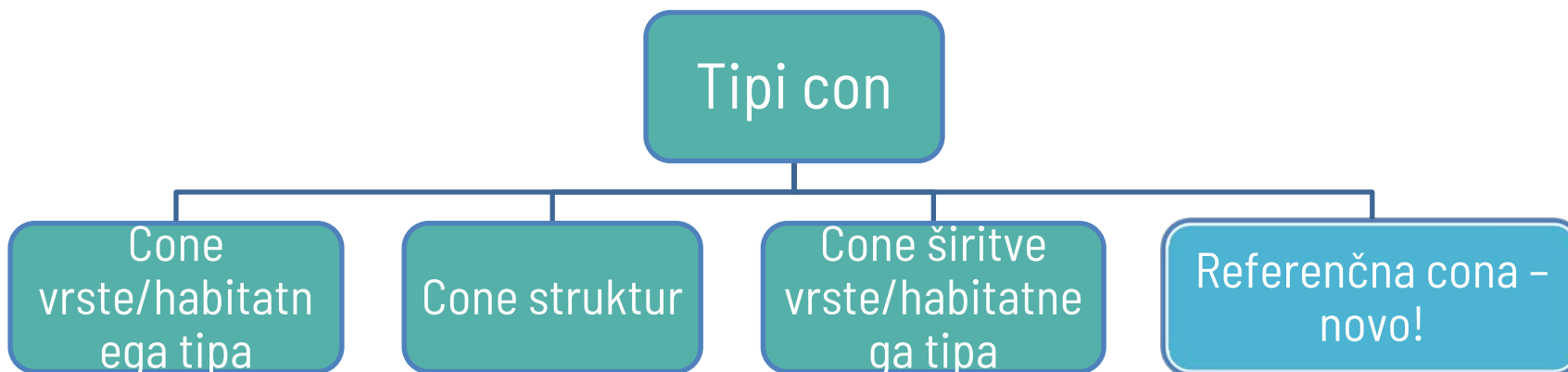
VARSTVENI CILJI: izboljša se, se obnovi na, se obnovi na več kot so združeni v „**obnoviti**“, ohrani se je „**ohraniti**“

4. CONACIJA VRST IN HT

CONA - območje pojavljanja vrste ali habitatnega tipa

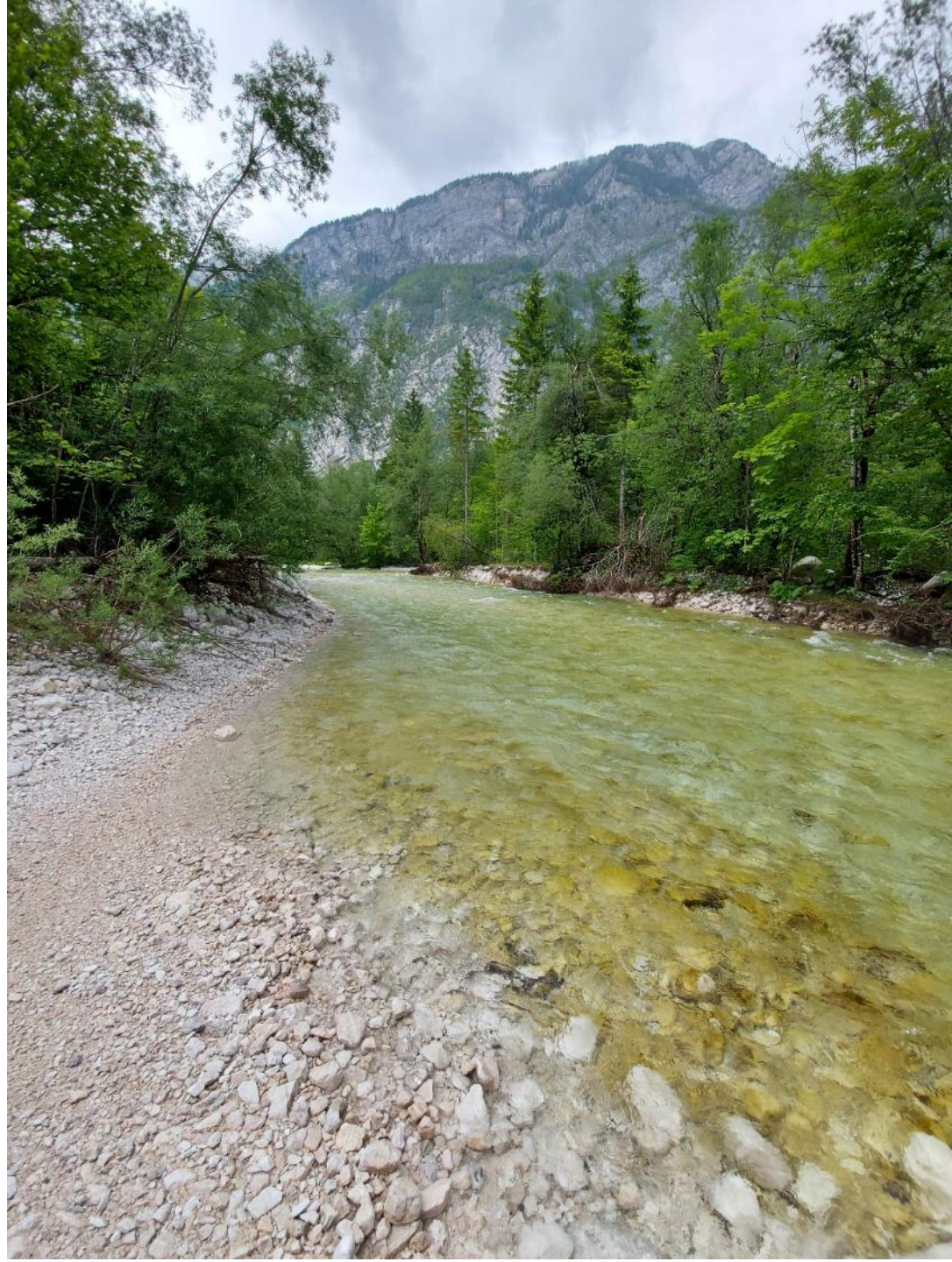
Opredelitev temelji na:

- Znanju o ekologiji vrste ali habitatnega tipa.
- Znanju glede na dostopne podatkih o vrsti ali habitatnem tipu.
- Dostopnih podlagah za grafični izris cone.

Cone vrst, ki naseljujejo tekoče vode

- Vrste tekočih voda – ribe, piškurji, raki, škržek.
- Zaradi rečne dinamike se vodni prostor spreminja (prenašanje substrata, sprememba morfologije rečne struge, premeščanja struktur...).
- Za določeno vrsto primeren habitat se premešča vzdolž vodotoka.

Primer cone in varstvenih ciljev za soško postrv v območju Nature 2000 Soča z Volarjo

Vrednost podrobnega varstvenega cilja programskega obdobja (besedna):

Velikost habitata: ohrani se, vrsta je prisotna na 27 km vodotoka, katerega 100 % je primeren habitat

- Dolžina v km določi predel vodotoka, na katerem se pojavlja ustrezen habitat soške postrvi.
- % določa delež primerne habitata na predelu kjer se pojavlja habitat.

Varstveni cilji za soško postrv na območju Soče z Volarjo, za sektor upravljanje voda:

brez izkoriščanja proda v času drsti

naravna hidromorfologija voda

prehodnost jezov in pregrad

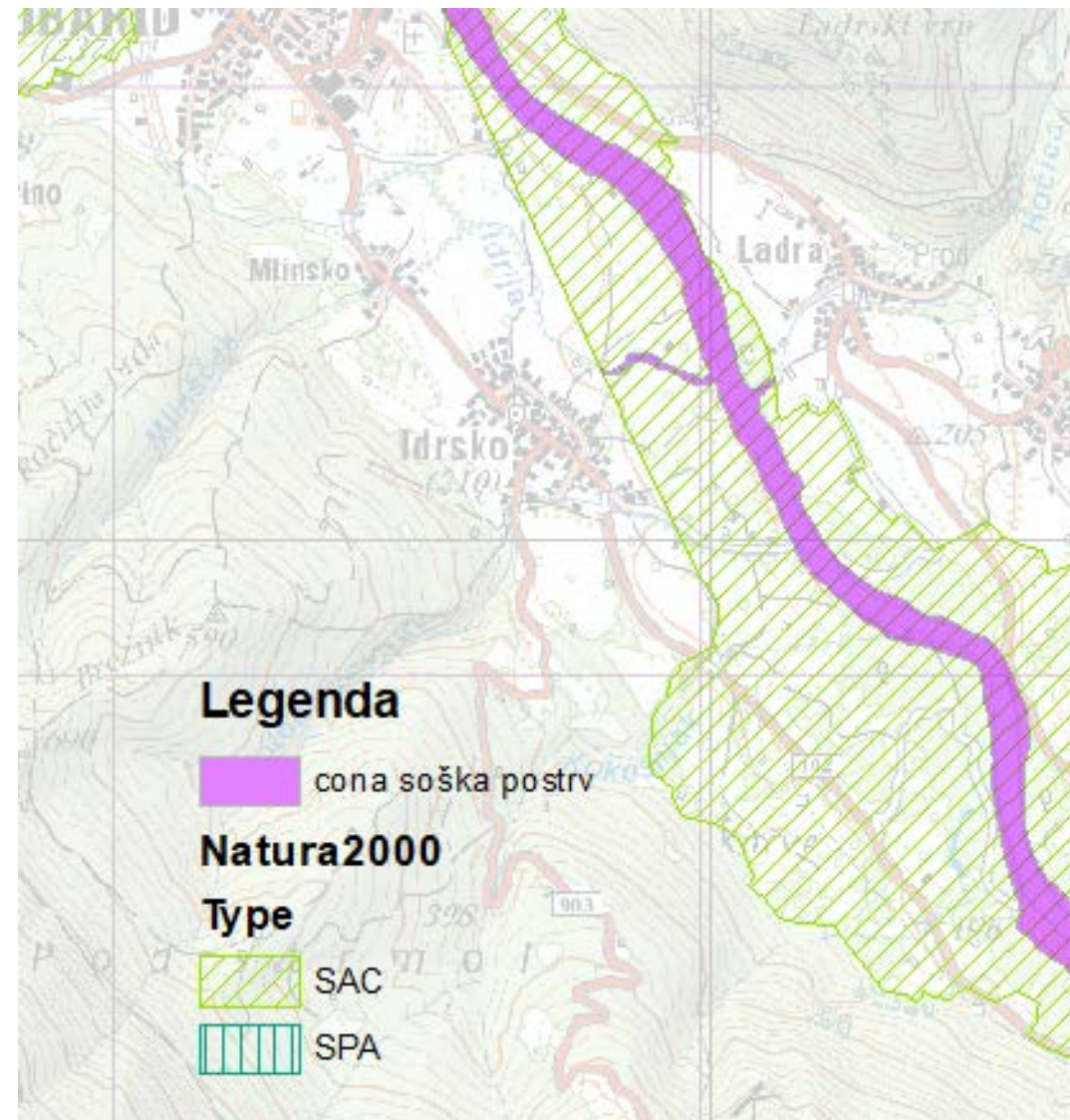
razgibano dno struge

stranske struge

strukturirana struga in brežine vodotoka

zadosten volumen voda

zadostna prodonosnost in naravna dinamika prodišč

5. Financiranje in izvajanje varstvenih ciljev

V PUN določeno financiranje varstveni cilj obnoviti za sektor upravljanje voda

Izvajanje varstvenih ciljev PUN na področju urejanja voda

Sektorski ukrepi	VZDREŽEVALNA DELA	SANACIJSKA DELA	INVESTICIJE	NARAVOVARSTVENI PROJEKTI
Obstoječi viri financiranja sektorjev upravljanje voda in narave	proračunska sredstva	proračunska sredstva	proračunska / evropska sredstva	evropska sredstva
Obstoječe upoštevanje varstvenih ciljev pri izvedbi sektorskih ukrepov	ohraniti DA obnoviti NE	ohraniti DA obnoviti NE	ohraniti DA obnoviti DA/NE	ohraniti DA obnoviti DA
Predlogi ukrepov za izboljšanje vključevanja varstvenih ciljev v sektorske ukrepe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vzpostavitev celovitega večletnega načrtovanje urejanja voda na nivoju porečij. 2. Okrepiti mehanizem menjave/odkupa zemljišč ob vodotokih. 3. Zagotoviti finančna sredstva za izvedbo varstvenih ciljev obnoviti. 			

Izvajanje varstvenih ciljev PUN na področju rabe voda

Sektorski ukrep	NOVE VODNE PRAVICE	OBSTOJEČE VODNE PRAVICE
<p>Možnost upoštevanja varstvenih ciljev PUN</p>	<p>DA - vključitev varstvenih ciljev ob podeljevanju novih vodnih pravic</p>	<p>NE - Zakon o vodah (ZV-1) omogoča spremembo vodnih pravic le na podlagi monitoringa količinskega in kakovostnega stanja voda (112. člen)</p> <p>DA - vključitev varstvenih ciljev ob podaljševanju obstoječih vodnih pravic.</p>
<p>Predlogi ukrepov za izboljšanje upoštevanja varstvenih ciljev</p>	<p>1. Okrepiti inšpekcijski nadzor nad odvzemi vode (odvzemi brez vodne pravice, odvzemi brez zagotavljanjem Qes).</p> <p>2. Obstoječim vodnim pravicam, ki nimajo določenega ekološko sprejemljivega pretoka, se le-tega čimprej določi.</p> <p>3. Določiti predhodne korake za odpiranje vodnih pravic (ugotoviti možnosti znotraj obstoječe zakonodaje, določiti povezavo med stanjem voda in stanjem vrst in HT</p>	

Povzetek ugotovitev

- Vode predstavljajo življenjski prostor skoraj polovici varovanih vrst in HT, zato ima upravljanje z vodami velik vpliv na njihovo stanje.
- Vodni in obvodni habitati, s katerimi upravlja sektor upravljanja voda, je v večini območjih Natura 2000 za eno ali več vrst/HT v neugodnem stanju. Glavni razlogi so regulacije rek in odvzemi vode.
- Varstvenih ciljev, ki določajo potrebo po izboljšanju habitata, je v primerjavi s PUN preteklega obdobja, enkrat več. Na večini območij Natura 2000, za katere je odgovorni tudi sektor upravljanje voda, je potrebno izboljšati habitate vodnih in obvodnih vrst.
- Na področju rabe voda je potrebno za izboljšanje stanja vrst in HT zagotoviti večjo količino vode v vodotokih.
- Na področju urejanja voda je potrebno za izboljšanje stanja vrst in HT rekam zagotoviti več prostora za ohranjanje naravnih hidromrfoloških procesov.

Za zaključek...in hvala za pozornost!

Rok Fazarinc: Z ljudmi se je treba pogovarjati, jih osveščati o moči narave, Delo, 11.12.2023

»Upoštevati moramo podnebne spremembe, ki smo jim že priča. Modelske napovedi nam povejo, kako naj bodo v prihodnje objekti umeščeni v prostor, da bo škoda manjša. **Hkrati morajo biti ureditve sonaravne in trajnostne. Le v sodelovanju z naravo lahko zagotovimo dobre rešitve. Značilnosti rek ne smemo na silo spreminjati. Naravo moramo spoštovati, upoštevati moramo naravne procese – od vremenskih do hidroloških, na katere bistveno ne moremo vplivati«**

»Toda ena od ključnih stvari je, da se mi umaknemo vodi. Da ji damo več prostora, da ne posegamo na območja, kjer ima reka prevladujoč vpliv. S tem si povečamo varnost. To je najbolj pravilen pristop, saj so klasične regulacije prostorsko in predvsem fizikalno omejene, visokovodnih nasipov ni možno dvigovati prek vseh tehnično in prostorsko še sprejemljivih pogojev«